

Извори теоријских знања о ратној вештини

Др Радосав Шуљагић

Чланак је резултат вишегодишњег ауторовог изучавања ратне вештине и њеног досадашњег испољавања. Аутор у њему указује на нужност научног сазнавања стварности ратне вештине и свих области њеног непосредно будућег практиковања, односно стварности непосредно будуће оружане борбе, те проблема и процеса припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у рату. За такво сазнавање, поред осталог, потребни су и одговарајући извори теоријских знања о ратној вештини, који су у нас веома мало познати и разматрани у војној литератури. Увиђајући то, аутор наводи полазне основе за њихово детаљније изучавање, а затим и за њихово оптимално коришћење у научноистраживачком раду. У вези с тим, разматрани су: основни извори теоријских знања о ратној вештини, коришћење извора теоријских знања о ратној вештини и домишљање у теоријском сазнавању ратне вештине. То ће, без сумње, помоћи да се иницирају строго усмерена научна истраживања ради стварања проспективне теорије полемистике као најпоузданијег извора теоријских знања о ратној вештини, њеном будућем практиковању и свим областима њеног непосредно будућег испољавања.

Извори теоријских знања о ратној вештини и њеном испољавању су веома мало, само фрагментарно и спорадично разматрани у војној литератури. То је резултат сталне пасивности и незаинтересованости одговорних лица у војскама, а нарочито у војскама Српства, за суптилније научнотеоријско стваралаштво. Последице свега тога се очигледно испољавају у војнообразовном процесу, у току заснивања и усвајања пробавилне војне доктрине (која у нас, на жалост, није створена) у току научних истраживања, а нарочито у различитим интерпретацијама војнотеоријске мисли.

Војнотеоријска мисао је склона да трага за истином о будућој стварности ратне вештине и њеном практиковању. Она, при томе, поред осталог, тражи одговоре на питања зашто су се припрема и вођење борбених дејстава и њихових пратећих активности, те оружане борба, догађали и обављали управо тако како су били изведени у прошлости и како ће се догађати и обављати у непосредној будућности. Њихова прошлост је углавном недовољно сазнана са становишта полемистике,

а њихова будућност је увек хипотетична и непозната. Стога се, у вези са њима, увек постављају најважнија питања и траже одговори сазнања вредни, који потичу на акцију и иницирају смислена решења за практично захватање у њихову стварност. Питања је увек много, а до одговора који су сазнања вредни долази се изузетно тешко: коришћењем одговарајућих података, обавештења и сазнајних чињеница, извођењем многих истраживања и промишљањем проблема ратне вештине.

Пошто је ратна вештина, од настанка до сада, прошла веома дуг пут, сасвим је разумљиво да њен досадашњи развојни преображај пружа потребне изворе података, обавештења и сазнајних чињеница за теоријско сазнавање њене непосредне будућности и за стицање нових теоријских знања. У том следу се и теорија ратне вештине, као и све остале области људског сазнајног стваралаштва, увек потчињавала и развијала према општим законима поступног развитка – од нижег знања ка вишем, од једноставнијег ка сложенијем, тако да је досадашњи развој војнотеоријске мисли о ратној вештини типичан пример непрекидног процеса сазнајних промена, у којем се поступно сукобљавају стара знања, која временом губе сазнајну актуелност, застаревају, и нова знања, која настају и воде у апликабилни прогрес.

У свим радикалним разматрањима ратне вештине уважава се чињеница да њена теорија није настала одједном, *ad hoc*, и да није резултат тренутне мисаоно-сазнајне активности у неким војскама или оружаним снагама. У вези са том чињеницом, познато је да сваком теоријском систему, па тако и теоријском систему ратне вештине, претходи временски веома дуг процес стицања одређених искуствених знања и сличан процес њиховог превођења у одговарајућа теоријска знања, те њихово саопштавање. Приликом сазнавања ратне вештине и њене праксе људи су полазили од конкретних искуствених знања да би стварали одговарајућа теоријска знања, а затим су их користили заједно да би стицали нова искуствена и теоријска знања, и тако редом, до стварања савремене праксе и теорије ратне вештине. Оне су по својој природи, и сасвим логично, усмерене на стицање нових проспективних знања о будућој припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности, те о оружној борби. То нас све најнепосредније упућује на бројне чиниоце војно-друштвене стварности, а нарочито на праксу и теорију ратне вештине, које су несумњиво најважнији извори података, обавештења и сазнајних чињеница о тој стварности. Истовремено, то су, посредовањем истраживања и промишљања одређених проблема и процеса, најважнији извори теоријских знања о ратној вештини.

Разматрани у општем смислу, извори података, обавештења и сазнајних чињеница о припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности, те о оружној борби, производ су одређених чулних и мисаоних сазнајних активности и процеса који се обављају у области ратне вештине. Очигледно је да су то производи прошлих и садашњих војносазнајних активности и процеса, непосредно сведочанство и обавештење о прошлој, садашњој и непосредно будућој стварно-

сти ратне вештине. Ти су извори веома бројни, обимни, сложени и веома дифузно и дисперзивно распоређени у војно-друштвеном окружењу. Они су, несумњиво, сви значајни за научносазнајни рад у области ратне вештине, али највећа пажња мора се посветити изворима који су најважнији за научно сазнавање ратне вештине и за њен проспективни развој.

Основни извори теоријских знања о ратној вештини

За теоријско сазнавање ратне вештине и њеног развојног преображаја најзначајнији извори података, обавештења и сазнајних чињеница налазе се у њеној теорији и актуелној пракси – у ратној и мирнодопској пракси припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности. У актуелној пракси ратне вештине они су у континуитету, јер су сви производи војних активности и процеса у савременој оружној борби и сва непосредна сведочанства и посредна обавештења о њима, и сама по себи, део те праксе. То значи да је основни и најзначајнији извор теоријских знања о ратној вештини непосредно и посредно војноакционо и чулно сазнајно понашање многих учесника у припреми и вођењу борбених дејстава и у оружној борби. Њима се изражава тоталитет свих војно-друштвених чинилаца и процеса који су подстицајни и релевантни за дубље и шире научнотеоријско сазнавање борбених дејстава, њихових пратећих активности и оружане борбе у евентуалној будућој ратној пракси. С обзиром на то, сви производи војноакционог понашања у области ратне вештине, непосредна сведочанства и посредна обавештења о њима, и само војноакционо понашање учесника у савременој оружној борби, најверодостојнији су, најваљиднији, најпотпунији и најактуелнији извори података, обавештења и сазнајних чињеница. Они су, истовремено, најсложенији и најнеприступачнији извори знања на којима треба заснивати научнотеоријско сазнавање будуће ратне вештине и стицати нова проспективна теоријска знања.

Пошто је теоријско разматрање борбених дејстава и оружане борбе, у било којем времену, скоро увек проспективно усмерено, то намеће потребу да се сви постојећи извори теоријских знања о њима користе веома пажљиво и селективно. То је сврсисходно усмерен захтев, јер проспективно сазнавање ратне вештине и њеног испољавања захтева коришћење података, обавештења и сазнајних чињеница који непосредно указују на правце развоја и припреме и извођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, те на стварност будуће оружане борбе. Зато је, ради релативно истинитог и целовитог парадигматичног сазнавања будуће праксе ратне вештине, неопходно узимати у обзир, односно у научно-теоријски сазнајни третман, само податке, обавештења и сазнајне чињенице из досадашње праксе и теорије ратне вештине који су релевантни за њено проспективно сазнавање. При томе треба обратити посебну пажњу на оне *искуствене* и *теоријске* изворе који подстичу и омогућавају научнотеоријско промишљање проблема

практиковања будуће ратне вештине, а затим целовито научнотеоријско разматрање будућих борбених дејстава, њихових пратећих активности и оружане борбе, као својеврсних парадигми у различитим модалитетима.

Постојећи и могући извори података, обавештења и сазнајних чињеница обично се деле по различитим основама и критеријумима. О томе је веома мало написано у нашој војној литератури, па је упутно изучити и користити шира разматрања и различите поделе у методолошкој литератури ради упоређивања и уочавања одређених аналогја.¹ Потпунији увид у ту литературу показује да су за теоријско сазнавање ратне вештине значајни многи извори и да су, међу њима, најважнији *искуствени и научни извори*. Ваљаност те тврдње је проверена и довољно компетентно доказана и у нашој научноистраживачкој пракси – теоријским сазнавањем ратне вештине (вештине, праксе, теорије и науке), оружане борбе, борбених дејстава и њихових пратећих активности, те разматрањима многих проблема и процеса њиховог практиковања. Њу потврђује и наша методологија полемистике, у којој се скромно, али довољно упорно, почињу заснивати теоријске основе тих извора. То све указује на потребу за њиховим потпунијим сазнавањем, а самим тим и на потребу за њиховим интензивнијим коришћењем.

Искуствени извори података и обавештења о ратној вештини су сви живи учесници у рату који поседују одређена искуства и искуствена знања о ангажовању војске и оружаних састава у рату, о припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности, те о оружној борби, јер могу дати мериторна непосредна сведочанства или посредна обавештења о свему томе, о њиховим резултатима и последицама. Сви живи учесници у рату, па самим тим и сви живи учесници у мирнодопској пракси ратне вештине, не могу да буду извори података и обавештења о ратној вештини, јер само одређени субјекти (појединци, групе, организацијски делови оружаних снага итд.) поседују потребна својства да искуствено сазнају све области њеног испољавања, њене проблеме, активности и процесе. Такви субјекти су способни да компетентно остваре увид у искуствене чињенице из области ратне вештине и да буду веома погодни извори активног практичног чулног искуства, чулних података (*sense data*) и искуственог знања које је веома значајно за стицање нових теоријских знања о ратној вештини и њеном будућем практиковању.

Коришћење искуствених извора, односно појединих субјеката као извора података и обавештења о ратној вештини, условљено је многим ограничењима и у непосредној је вези с могућношћу успостављања ваљаних контаката са њима, затим с правилним избором и могућношћу

¹ О томе је више написано у следећим делима: Фуручкин, *Методика војнонаучног истраживања*, „Војно дело“, Београд, 1963; др Славомир Милосављевић, *Истраживање политичких појава*, Институт за политичке студије факултета политичких наука, Београд, 1980; др Славомир Милосављевић, *Политичка акција*, Институт за политичке студије ФПН, Београд, 1977; Војин Милић, *Социолошки метод*, „Нолит“, Београд, 1965, итд.

правилне примене одговарајућих техника истраживања и с могућношћу избора и формирања одговарајућег узорка наведених субјеката.² Примена узорка живих учесника у рату који поседују одређена искуства и искуствена знања о ратној вештини и који могу дати мериторна сведочанства или посредна обавештења о томе веома је сложена и деликатна научноистраживачка процедура. Стога сваки истраживач у области ратне вештине мора да познаје: основну популацију учесника из које се формира одређени узорак, да има смисла за ту врсту посла, да поседује строгу научну истраживачку критичност и да детаљно познаје процедуру и технику избора узорка.

Научни извори података, обавештења и сазнајних чињеница о ратној вештини јесу сва дела настала као резултат научноистраживачког рада – применом методологије полемистике и научних истраживања. За проспективно теоријско разматрање ратне вештине најважнији су *теоријски и хипотетичко-емпиријски извори*. Теоријски извори података, обавештења и сазнајних чињеница о ратној вештини су сва теоријска дела која су настала мисаоносазнајном активношћу људи у току сазнавања припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, те оружане борбе. Она су уврштена у теоријски фонд ратне вештине, а међу њима су најважнија научно-теоријска дела, јер садрже највише верификованих научних и проспективних знања из разних области ратне вештине. Хипотетичко-емпиријски извори су сва дела која се налазе у фази хипотеза, која се истражују или су резултат одређених емпиријских истраживања, па услед тога нису укључена у фонд теорије ратне вештине. У наведеним изворима се налази највише података, обавештења и сазнајних чињеница о ратној вештини, а о њеном будућем практиковању може се истинито закључивати само на основу довољних и (релативно) истинитих знања.

Епистемолошка анализа теорије ратне вештине показује да се њена знања углавном заснивају и чињенично ослањају на четири основне врсте извора података, обавештења и сазнајних чињеница. Ти су извори веома значајни за сазнајни и акционо-вештински развој ратне вештине, јер посредовано, преко научносазнајних и војнодоктринарних процеса, пружају прагматичне подстицаје за све већу сцијентизацију припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, тако да јој, такође посредовано, обезбеђују одговарајућу мирнодопску припрему за ратно практиковање. Начелно, то су следећи извори:

- а) учесници у борбеним активностима и процесима;
- б) документи;
- с) садашњи и прошли ратови;
- д) садашња и прошла обука оружаних снага.

² Пошто се у нашој војној литератури веома мало разматрају проблеми формирања узорка одређених субјеката, треба, ради аналогије, видети шира разматрања о томе у следећим делима: Gian Antonio Gilli, *Како се истражује*, „Школска књига“, Загреб, 1974; др Славомир Милосављевић, *исто*; Шкара-Видовић Љубица, *Статистички метод у друштвеним наукама*, Завод за издавање уџбеника СРС, Београд, 1968; др Владимир Мужих, *Методологија педагошког истраживања*, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1968. итд.

Учесници у ратним и мирнодопским борбеним активностима и процесима, са својим стварним практичним и вербалним понашањем, компетентни су, легални и примарни извори искуствених података, обавештења и чињеница о (релативно) блиској прошлости, садашњости и блиској будућности практиковања ратне вештине.

Документи су сви неживи извори података, обавештења и сазнајних чињеница који не представљају актуелно понашање учесника у борбеним и осталим активностима. Они су као сазнајни или радни производ учесника у ратним или мирнодопским војним активностима или процесима настали у непосредно садашњем или већ прошлом времену и преферирају сазнајној информативности о ратној вештини у том времену. Документи су веома употребљив извор знања о ратној вештини јер могу да пруже поуздане податке, обавештења и чињенице о многим одликама ратне вештине у прошлости, садашњости и блиској будућности. Они се могу поделити и типизирати по многим основама и критеријумима. Начелно, као извори теоријских знања о ратној вештини, документи се могу поделити на:

- a) научне – научна дела;
- b) борбене – радне карте, планови борбених дејстава, заповести, одлуке, шеме итд.;
- c) публицистичке – новине, часописи, пригодни списи итд.
- d) информативне – документи средстава јавног информисања;
- e) акционе – планови, програми итд.;
- f) пропагандне – документи војнопропагандних активности;
- g) евиденцијске – документи војне евиденције, књиговодства итд.;
- h) нормативне – прописи, правила, упутства итд.;
- i) радне и пословне – препоруке, уговори, протоколи итд.

Садашњи и непосредно прошли ратови веома су значајан и употребљив извор аутентичних и изворних података, обавештења и чињеница о борбеним дејствима, њиховим пратећим активностима, оружној борби и њиховим појавама. Они пружају искуствена знања, понекад преформулисана у теоријска знања, о бројним борбеним и неборбеним искуствима и догађањима у области ратне вештине. Знања о свему томе су изузетно значајна за теоријско сазнавање њене будуће стварности у измењеним условима. Као извори података, обавештења и сазнајних чињеница, ратна искуства и знања о њима омогућавају истраживачима ратне вештине:

– проучавање и утврђивање војних ратних збивања и стварање поузданих мисаоних претпоставки о свим најважнијим одликама сличних збивања у непосредној будућој ратној пракси;

– проучавање и утврђивање нових војних активности и процеса у рату, и ратних појава и активности које нестају или почињу да одумиру;

– проучавање и утврђивање нових проблема и процеса у припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности у оружној борби, као и појава и активности које нестају или почињу да одумиру;

– проучавање и утврђивање случајних појава у току припреме и вођења борбених дејстава, њихових пратећих активности и у оружној борби, и случајности које се могу реално појавити у њиховој непосредно будућој стварности;

– проучавање и утврђивање основних и најзначајнијих проблема у припреми и вођењу борбених дејстава, њихових пратећих активности и у оружној борби;

– формирање потпуне мисаоносазнајне представе о настанку, развоју и непосредно будућем извођењу појединих борбених дејстава, њихових пратећих активности и о будућој оружној борби;

– долажење до мисаоносазнајних и чулноакционих поука и препорука за оптималну припрему и вођење борбених дејстава и њихових пратећих активности у новим, измењеним условима;

– утврђивање и формирање нових поставки у војној теорији, а нарочито у теорији ратне вештине;

– примену знања о ратним искуствима за објашњење појединих поставки теорије итд.;

– проучавање и утврђивање осталих елемената припреме и вођења борбених дејстава, њихових пратећих активности и оружане борбе, који непосредно интересују сваког истраживача итд.;

– проучавање и утврђивање дијалектичних модела, парадигматичних модалитета и обележја припреме и вођења борбених дејстава, њихових пратећих активности и оружане борбе у непосредној будућности и у измењеним условима.

Обука оружаних снага за припрему и вођење борбених дејстава и њихових пратећих активности обухвата обуку војника, старешина, јединица, команди и штабова мирнодопског и ратног састава. Она је веома значајан извор података, обавештења и чињеница о актуелној и непосредно будућој пракси ратне вештине. За теоријско сазнавање будућег практиковања ратне вештине назначајнији извори су: вежбе јединица (нарочито вежбе здружених јединица); командно-штабне вежбе (нарочито командно-штабне ратне вежбе); заједничка обука јединица, команди и штабова оружаних снага и осталих снага одбране, и ратне игре и полигонска испитивања различитих борбених и неборбених средстава. Њихова посебна вредност је у томе што се сви облици обуке изводе, углавном, борбеним и неборбеним средствима, уз прилагођену организацију оружаних снага, а на основу актуелне војне доктрине. Као извор података, обавештења и сазнајних чињеница, обука оружаних снага је донекле условљена и има извесне недостатке, јер се изводи без стварног противника и практиковања његове ратне вештине, што знатно ограничава могућности за оптимално теоријско сазнавање будуће праксе ратне вештине. Због тога је неопходно да их теоретичари детаљно упознају и уважавају приликом стицања теоријских знања.

Коришћење извора теоријских знања о ратној вештини

Да би постојећи извори могли успешно да се користе треба савладати многе теоријско-сазнајне потешкоће и разрешити бројне проблеме који се јављају приликом научно-сазнајног промишљања о будућој ратној вештини и њеној пракси. За теоретичаре ратне вештине најважније је да могу успешно да разреше два основна проблема; проблем информисања о свим потребним постојећим изворима података, обавештења и сазнајних чињеница, и проблем вредновања тих извора.

Потребе за коришћењем свих неопходних постојећих извора за стицање нових теоријских знања о ратној вештини намећу захтеве за информисањем о њиховом постојању, локацији, условима за коришћење и о њиховим одликама. До таквих информација долази се на више начина. Основне информације о изворима података, обавештења и сазнајних чињеница из области ратне вештине најчешће се налазе у различитим:

- монографским публикацијама (књиге и брошуре), као што су студије, монографије, дисертације, специјалистички радови, дипломски радови, збирке реферата, извештаји с научних скупова, удбеници, приручници, службене публикације, војна правила, ратни планови, доктринарни документи, поверљиви материјали о страним оружаним снагама итд.;

- серијским публикацијама, као што су библиографије (пописне, научне и препоручне; интернационалне, националне и регионалне; систематске, предметне и ауторске; текуће, ретроспективне и перспективне), каталози (у библиотекама, архивима и евиденцијама, и каталози издавача), деловодни протоколи, часописи, патенти, рекламе итд.;

- средствима јавног информисања, као што су радио, телевизија, новине итд.;

- код појединих лица.

У теоријским сазнавањима припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, те оружане борбе, извори података, обавештења и сазнајних чињеница углавном се налазе: код појединих лица као приватне вредности, у појединим јединицама и установама оружаних снага и у појединим установама цивилних структура. Након утврђивања њихове локације, вреднују се помоћу критеријума употребљивости, односно могућности стварног коришћења. Приликом њиховог вредновања обично се утврђују два основна својства: да ли уопште постоји реална могућност за њихово коришћење и да ли је њихов садржај адекватан или аналоган садржају конкретних проблема ратне вештине који треба да се сазнају.

Извори за теоријско сазнавање ратне вештине могу да се користе веома слободно или уз извесна ограничења, која се односе на степен тајности. Ограничења могу да буду унутрашња (произилазе из карактеристика докумената) и спољашња (произилазе из прописа, норми итд.). Та су ограничења, углавном, постојана, прописана и прихватају се као

потреба и као правило за понашање корисника. У појединим случајевима та ограничења могу да буду веома ригорозна и треба увек да се поштују, уз потпуно уважавање постојећих прописа.

Основни показатељи употребљивости извора података, обавештења и сазнајних чињеница о ратној вештини и њеном практиковању јесу:

- доступност за теоретичаре истраживаче, уз потпуно уважавање постојећих ограничења;

- правременост њиховог коришћења;

- подударање њиховог садржаја са проблемима у пракси ратне вештине и осталим облицима њеног испољавања;

- истинитост или веродостојност података, обавештења и чињеница које поседују;

- њихова потпуна сврсисходност или плодотворност, односно поседовање довољно смислено организованих података, обавештења и сазнајних чињеница од којих се могу формирати нове смислене и истините информације, а затим конструисати једноставни ставови или комплекси ставова у вези са конкретним проблемима ратне вештине.

Теоријско сазнавање проблема ратне вештине захтева строгу проверу употребљивости свих одабраних извора података, обавештења и сазнајних чињеница. У вези с тим, обично се приступа прикупљању информација о тим изворима из осталих извора, а затим се они свестрано анализирају, сагласно наведеним показатељима. Након тога, користе је према утврђеној процедури за научнотеоријско, војнодоктринарно, војностручно, војнообразовно итд. сазнавање ратне вештине и њених проблема, који се континуирано појављују у области припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, и у оружној борби.

Да би дошла до правих одговора на питања о будућности ратне вештине и њеног практиковања, војнотеоријска мисао се обично ослања на практична искуства, односно на изворе података, обавештења и сазнајних чињеница о тим искуствима и на научно-мисаоно продирање у ту будућност. Резултат тога су нова искуства, нова теоријска знања и усавршена нова или релативно нова ратна вештина, односно усавршено ново или релативно ново умеће припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности. У односу на то, савремена ратна вештина показује да су многа искуства и здрава људска памет отказивали у многим случајевима када је требало стицати нова знања и да су наводила на погрешна решења све припаднике оружаних снага који су тако радили у области ратне вештине.

Савремена ратна вештина и њено практиковање несумњиво показују да је настало време у којем постојећи извори података, обавештења и сазнајних чињеница добијају своју праву сазнајну улогу у току истраживања и промишљања проблема и процеса припреме и вођења будућих борбених дејстава и њихових пратећих активности – у измењеним условима, са измењеним оружаним снагама и средствима за вођење

борбених активности и процеса, и у изузетно варијабилним условима оружане борбе, простора и времена. С обзиром на то, сада најзначајнији извори теоријских знања о ратној вештини постају најквалитетнија истраживања савремених проблема и процеса припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у оружној борби и њихови сазнајни резултати, који се презентују у различитим саопштењима. Таква истраживања обично померају напред научноистраживачку праксу и, насупротив многим осредњим резултатима, омогућавају велика научнотеоријска достигнућа – оригинална, научно и акционо значајна, плодна и корисна нова теоријска знања. До таквих знања најтеже је доћи и често су недоступна многим потенцијалним корисницима. Тиме се указује на најважнији и често нерешиви проблем њиховог коришћења за потпуније теоријско сазнавање ратне вештине.

Домишљање у теоријском сазнавању ратне вештине

У остваривању своје улоге полемистика не може да се ослања само на резултате бројних истраживања и на доступне изворе података, обавештења и сазнајних чињеница. Припадници оружаних снага често су присиљени да се ослањају на извесна специфична интелектуална промишљања или домишљања о проблемима практиковања ратне вештине о којима се не могу стећи одговарајућа теоријска знања традиционалним мишљењем и истраживањима. То значи да су у садашњим условима сцијентизације ратне вештине људски интелект и стваралачко мишљење постали веома значајни извори теоријских знања о њеној будућој стварности. Ослањајући се на интелектуалне способности и постојећа знања, теоретичари ратне вештине стваралачким мишљењем траже нове односе међу свим чиниоцима припреме и вођења борбених дејстава, њихових пратећих активности и оружане борбе, а њихова машта, снагом ума, домишљањем, ствара нове комбинације тих односа, тако да се у току трагања за истином о будућој стварности ратне вештине стварају нова теоријска знања – најкориснија за њено практиковање.

Стваралачка мисао се обично користи у току планираних и организованих истраживања у области ратне вештине. Међутим, она се најчешће користи ванинституционално у индивидуалним промишљањима ратне вештине. Услед тога, обично је ослобођена од проблемских и предметних оквира, садржаја, циљева, претпоставки и начина истраживања, као и осталих институционалних ограничења у домену стратократије. С обзиром на то, стваралачка мисао често даје оригинална или релативно оригинална корисна теоријска знања до којих се долази мисаоносазнајном активношћу појединих истраживача теоретичара – идејама које се сазнајно третирају у процесу мисаоне препарације, инкубације, илуминације и верификације.

О стваралачком мишљењу у току промишљања или домишљања проблема ратне вештине веома мало се пише у војној литератури.

Његове процесне функције: препарација, инкубација, илуминација и верификација, које се на различите начине испољавају у току истраживања и домишљања проблема ратне вештине, нешто су мало више разматране у литератури из области методологије, методологије ратне вештине (односно методологије полемистике) и психологије сазнавања. За сада, то је веома значајна и веома инспиративна област истраживања у појединим оружаним снагама, а нарочито Сједињених Америчких Држава, Русије, Француске, Велике Британије, Јапана и Немачке. Резултати тих истраживања су веома значајни за прогресивну сцијентизацију ратне вештине, па се због тога веома ретко, селективно и непотпуно објављују. На жалост, таквих истраживања нема у нас, па нам то довољно показује на коју се област могу и морају усмерити наша научна истраживања и одговарајућа разматрања. Свакако, та би област морала бити занимљива првенствено истраживачима теоретичарима војне психологије и методологије полемистике.

Обимније стваралачко мишљење интензивније се користи у оружаним снагама које испољавају интерес и свеобухватнију стимулацију сазнајних открића, нових теоријских знања и осталих теоријских творевина у области ратне вештине. У таквим војскама ствара се својеврсна култура стваралачког мишљења, тако да се у њима непрекидно инсистира на теоријском раду, односно на тзв. фабрици идеја, и на свеобухватнијем теоријском сазнавању ратне вештине, њене праксе и области практиковања. Резултат тога је перманентно стварање нових теоријских парадигми припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, и појава оружане борбе, помоћу којих се смислено рационализује акциона стварност ратне вештине и усмерава ка аналогној објективној природи њене будуће стварности. Тиме се најнепосредније теоријски преиспитује будућа стварност ратне вештине и сазнајно дограђује њена теорија.³

Интензивним промишљањем проблема ратне вештине и њеног практиковања знатно се мења њена теорија. Нова теоријска знања мењају је у сазнајном и виртуелном смислу, тако да постаје најважнији извор знања о припреми и вођењу борбених дејстава, њихових пратећих активности и оружној борби – прошлој, садашњој и непосредно будућој. Њу не мења појединац, ма колико био генијалан, већ теоријско сазнајни рад свих истраживача теоретичара, из свих војски и оружаних састава, који теже да створе рационалну теорију ратне вештине као целовито знање о прошлом и садашњем објективном искуству и о реално могућој будућој објективној стварности припреме и вођења борбених дејстава, њихових пратећих активности и о оружној борби. При томе се уважава пролазност теоријских знања, па тиме и њихових извора, чиме се повећава драма усавршавања ратне вештине, ширења њених знања и пораста њене виртуелне моћи за вођење људског друштва у реално могућу биолошку пропаст. С обзиром на то, извори теориј-

³ Детаљније: Борисов В. В., *Пентагон и наука*, „Воениздат“, Москва, 1975, стр. 141–169.

ских знања о ратној вештини имају велики значај у људским напорима да сазнају њену будућу стварност и да се, на основу тих знања, припреме за сва могућа искуства и изненађења.

Закључак

Сазнавање будуће ратне вештине намеће захтеве за теоријским апстрактним разматрањем свих несводљивих и „тврдоглавих“ чињеница које непосредно воде ка сазнавању *поретка ствари, поретка природе припреме и вођења борбених дејстава, њихових пратећих активности и природе оружане борбе*. У вези са таквим разматрањима, постало је неопходно да се досадашње мајсторство у коришћењу извора теоријских знања о ратној вештини усмери ка научном мишљењу и домишљању њене будуће стварности. То нас све више доводи у научносазнајну везу с активностима савремених војних, научних и привредних заједница, које су присиљене да подстичу стварање нових идеја у области ратне вештине и њихово теоријско образлагање. Хтели ми то или не, те идеје постају најважније водиле у нашим размишљањима о будућој стварности ратне вештине и о њеним одликама. У свему томе, најзначајније су научно образложене апстракције, које несумњиво постају најважнији извори теоријских знања о ратној вештини, а све више губе значај поједине научно необразложене контеплативне поставке и поставке које су образложене као непроменљиви аксиоми. То значи да је проспективна и научно заснована теорија ратне вештине најпоузданији извор теоријских знања о ратној вештини, њеном практиковању и областима испољавања.

Литература:

1. Иван Дмитриевич Андреев, *Теория как форма организации научного знания*, „Наука“, Москва, 1979.
2. Исак Асимов, *Водич кроз науку*, БИГЗ, Београд, 1972.
3. М. В. Бондаренко, *Современная наука и развитие военного дела*, „Воениздат“, Москва, 1976.
4. В. В. Борисов, *Пентагон и наука*, „Воениздат“, Москва, 1975.
5. Jakob Bronowski, *Поријекло знања и имагинације*, „Стварност“, Загреб, 1981.
6. Миодраг Цекић, *На путевима мисаоних тражења*, „Вук Караџић“, Београд, 1981.
7. Р. Артур Делонг, *Спознаја и сазнање*, „Свјетлост“, Сарајево, 1982.
8. А. Ејер, *Проблеми сазнања*, „Нолит“, Београд, 1963.
9. Фридрих Енгелс, *Дијалектика природе*, „Култура“, Београд, 1951.
10. Gian Antonio Gilli, *Како се истражује*, „Школска књига“, Загреб, 1974.
11. Радомир Главички, *Експлозија знања*, „Стручна штампа“, Београд, 1974.
12. Андре Гликсман, *Говор рата*, ВИНЦ, Београд, 1991.
13. Б. С. Грязнов, и др., *Теория и ее объект*, „Наука“, Москва, 1973.

14. Јирген Хаберманс, *Теорија и пракса*, БИГЗ, Београд, 1980.
15. *Историја военог искуства*, „Воениздат“, Москва, 1966.
16. В. Н. Комаров, *Загадка будућег*, „Московский рабочий“, Москва, 1971.
17. В. К. Коноплев, *Научно предвидение в военном деле*, „Воениздат“, Москва, 1974.
18. С. Б. Крумский, *Научное знание и принципы его трансформации*, „Наукова думка“, Киев, 1975.
19. П. А. Курочкин, *Методика војнонаучног истраживања*, „Војно дело“, 1963.
20. Михаило Марковић, *Дијалектичка теорија значења*, „Нолит“, Београд, 1971.
21. Михаило Марковић, *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981.
22. Војин Милић, *Социолошки метод*, „Нолит“, Београд, 1978.
23. Славомир Милосављевић, *Истраживање политичких појава*, Институт за политичке студије Факултета политичких наука, Београд, 1980.
24. Славомир Милосављевић, *Политичка акција*, Институт за политичке студије Факултета политичких наука, Београд, 1977.
25. Новак Милошевић, *Пројектовање у ратној вештини*, ВИНЦ, Београд, 1989.
26. Владимир Мужих, *Методологија педагошког истраживања*, Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1968.
27. Robert J. Oppenheimer, *Наука и здрав разум*, „Просвета“, Београд, 1967.
28. К. Д. Палит, *Основи војних знања*, „Војно дело“, Београд, 1953.
29. Вид Печјак, *Психологија сазнања*, „Свјетлост“, Сарајево, 1981.
30. Jean Piaget, *Порекло сазнања*, „Нолит“, Београд, 1983.
31. Михаило Поповић, *Теорија и пракса*, „Рад“, Београд, 1958.
32. *Предвиђање будућности*, „Научно дело“, Београд, 1971.
33. Љубица Шкара-Видовић, *Статистички метод у друштвеним наукама*, Завод за издавање уџбеника СРС, Београд, 1968.
34. *Теорија ратне вештине*, ЦВВШ ОС „Маршал Тито“, Београд, 1990.